

Voorwoord

Dit is het derde nummer van ons interactief gebruikersblad bij de leerboeken godsdienst van Uitgeverij Pelckmans. Dit tijdschrift wordt aangeboden aan de gebruikers van onze godsdienstmethodes (Respons, Respons•T en Link). Op die manier willen wij iedereen laten deelnemen aan een gesprek over het vak dat ons zo na aan het hart ligt. Wie dit gratis tijdschrift nog niet ontvangt, hoeft enkel zijn of haar naam, adres en school op te geven. Het redactieadres staat onderaan deze pagina vermeld.

Vanaf ons eerste nummer (juni 2003) is het de bedoeling om dit tijdschrift, samen met de methodesite (<http://www.pelckmans.be/interactief-gebruikersblad>), te doen uitgroeien tot een degelijk informatief en interactief medium. Naast de uitwisseling van werkvormen die ons worden toegestuurd door godsdienstleerkrachten uit het veld ('Echo's uit het veld'), willen wij ook elke keer ruimte maken voor een thema dat ons in het godsdienstonderwijs niet onberoerd kan laten. Zo hebben we in het vorige nummer geprobeerd de verschillende opvattingen en meningen omtrent evaluatie in kaart te brengen. In dit nummer focussen we op

'sociale vaardigheden'. We gingen in gesprek met Ferdinand Cuvelier, een autoriteit op dat vlak. In de rubriek 'Ondertussen' leest u er meer over.

In 'Affiche' bieden we teksten, beeldmateriaal, websites... aan rond diverse levensbeschouwelijke thema's die aansluiten bij de terreinen uit het leerplan. Ze zijn in de eerste plaats bedoeld als geestelijke voeding voor de godsdienstleerkracht. De Limburgse religieuze kunstenaar Koen Lemmens maakte in opdracht van dit tijdschrift zes kunstzinnige interpretaties van specifieke kernwoorden uit het leerplan.

Onze afsluitende rubriek verzamelt ten slotte – zoals gebruikelijk – uw vragen en opmerkingen omtrent leermiddelen, werkvormen en diverse levensbeschouwelijke thema's. 'Het laatste woord' wil een bescheiden forum bieden en u mogelijke oplossingen aanbieden. Met uw reacties op dit tijdschrift, uw vragen en opmerkingen kunt u altijd terecht op het onderstaande redactieadres. Alvast veel leesgenoegen.

De redactie

LEVENSBSCHOUWELIJK COMMUNICEREN MET LEEFTIJDGENOTEN!

De samenwerking tussen Uitgeverij Pelckmans en de Thomas-website maakt dit mogelijk. Van maandag 26 april tot en met vrijdag 7 mei kunnen leerlingen van het vierde jaar secundair onderwijs met elkaar in gesprek treden: een heus discussieforum via internet. De procedure vindt u op onze website (<http://www.pelckmans.be/interactiefgebruikersblad>). U kan de spelregels ook opvragen op onderstaand e-mailadres. Gebruikers van Link 4, Respons 4 en Respons•T 4 mogen zich vanaf nu inschrijven via webmaster@pelckmans.be. Gelieve uw naam, school, deelnemende klas(sen) met het (respectievelijk) aantal leerlingen te vermelden. Via uw e-mailadres wordt u dan verder op de hoogte gehouden. Het discussiethema luidt: 'Mooi, opwindend en ijdel... Hoeveel belang hecht je aan aantrekkelijkheid?'

Voor dit pilootforum zijn de inschrijvingen beperkt. Niet uitstellen dus.

Correspondentie- en redactieadres:

UITGEVERIJ
Pelckmans

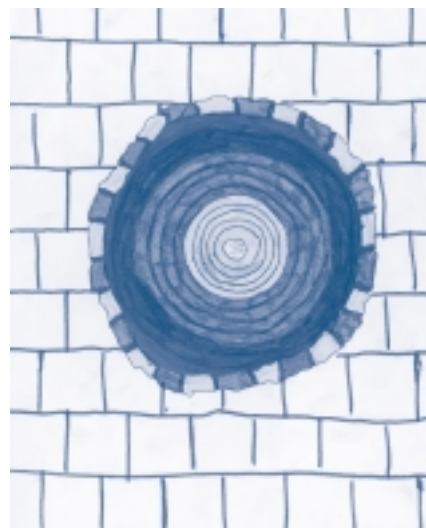
KAPELSESTRAAT 222 • B-2950 KAPELLEN
TEL. 03 660 27 00 • FAX 03 660 27 01

link@pelckmans.be
respons@pelckmans.be
respons-t@pelckmans.be
www.pelckmans.be

Echo's uit het veld

Respons 1	LESSENPAKKET	Drempels
Respons 5	BASISVRAAG	Is er leven na de dood?
Respons•T 5	BASISVRAAG	Is er leven na de dood?
Link 5	LESONDERWERP	Ver-eeuwig-en

met dank aan Renaat Lowagie en Ingrid Ramaekers

Eeuwigheid is een put die altijd dieper blijft doorlopen. (Wouter)

Eeuwigheid

In het lessenpakket 'Drempels' (Respons 1) belicht een van de facetten het begrip 'tijd'. Daarbij aansluitend volgt een excursie met als titel 'Tijd en eeuwigheid'. Het is binnen deze lesonderwerpen dat onderstaande werkvorm het best te gebruiken is. Hoewel dit een uitwerking voor de eerste graad betreft, kan ze eveneens, mits enkele kleine aanpassingen, tot verrassende resultaten leiden in een vijfde jaar aso, tso en bso.

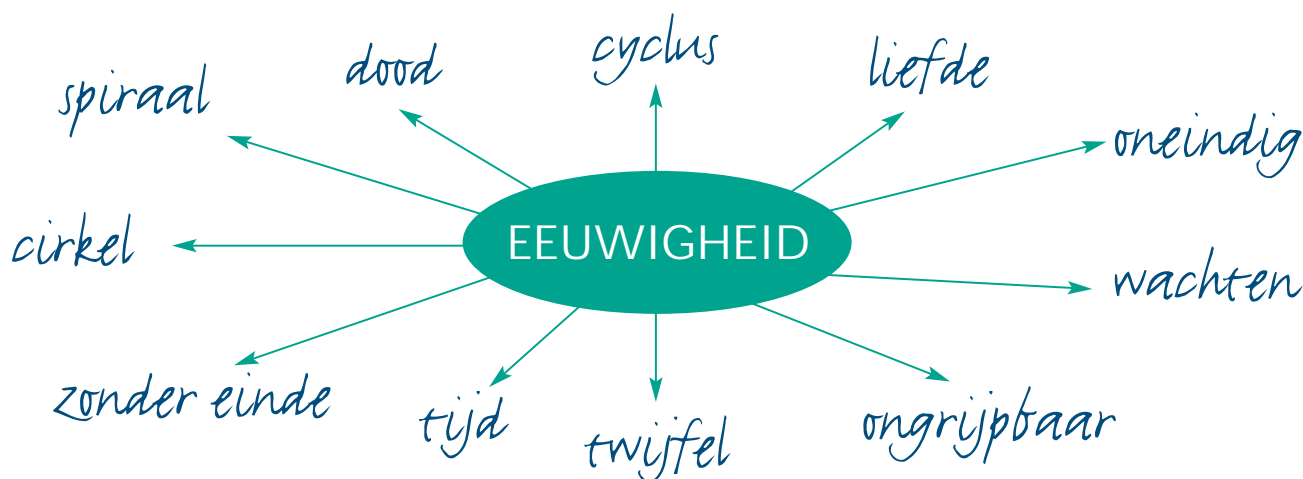
Vorbereiding

De verschillende kunstwerken in de excursie worden aandachtig bekeken en klassikaal besproken. De *samenvatting* in het werkschrift geeft de leerlingen een idee van enkele voorstellingen van eeuwigheid. Om de juiste toon te zetten, kunnen één kunstwerk klassikaal en de andere kunstwerken persoonlijk worden geanalyseerd.

De leerlingen krijgen een blad (gekleurd) tekenpapier. De leerkracht legt uit dat de leerlingen straks de kans krijgen om hun eigen voorstelling van 'eeuwigheid' op papier te zetten. Als inleidende opdracht kunnen ze eventueel eerst een associatiecirkel of woordspin rond deze term opzetten.

De centrale figuur zit in Amerika. Hij is de zoon van de mensen die in zijn benen afgebeeld staan. Elke avond kunnen zijn ouders hun zoon zien in de zon. Hij wordt beschermd door engelen. Iedere dag duurt een eeuwigheid om hun zoon terug te zien. (Frederic)

Aan de slag...

Als wat ideeën zijn uitgewisseld, gaan de leerlingen aan de slag. Ze krijgen precies één week tijd om alles af te werken. De leerkracht kan ook nog enkele verwerkingstips meegeven.

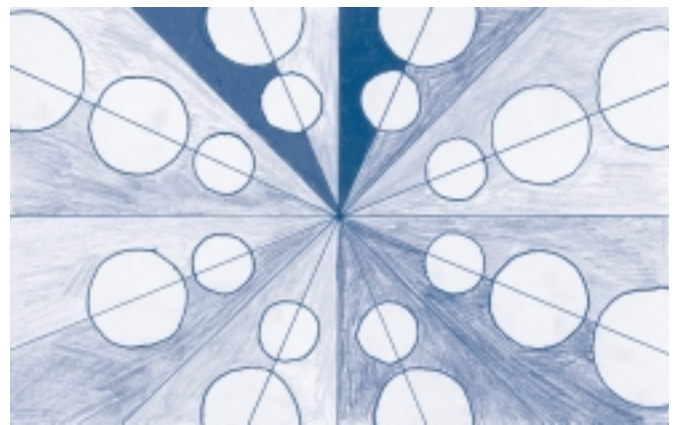
- Op het blad mag je een kader maken zoals bij een schilderij.
- Je kunt dingen uitknippen en op je blad kleven.
- Werk eventueel met verschillende kleuren.
- Je kunt eventueel de woorden uit de woordspin in je tekening verwerken.

Op de keerzijde vermelden de leerlingen hun naam en proberen ze in een tweetal zinnen de inhoud van hun kunstwerk te omschrijven.

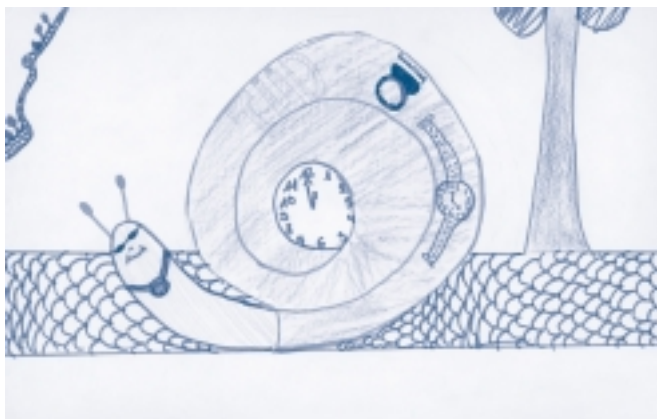
Die kunstwerken kunnen dienen om een tentoonstelling op te zetten of om op de opendeurdag te gebruiken. Misschien kan het een zinvolle oefening zijn om de andere leerlingen te laten uitleggen waarom iemand 'eewigheid' zus of zo heeft voorgesteld. Op die manier proberen leerlingen in de leefwereld van hun klasgenoten binnen te treden. Het is belangrijk dat elke leerling zich gerespecteerd voelt in zijn of haar voorstelling van het begrip 'eewigheid'.

Als de aarde ontploft, blijft alleen liefde en vriendschap over. (Gilles)

Het begint ergens met een punt en de lijnen van daaruit blijven eeuwig doorgaan. (Lore)

De slak gaat heel traag. En het duurt heel lang voor de cirkel van de tijd (huisje) eindigt. (Astrid)

Eeuwigheid zie ik als een spiraal van leven en dood. De wereld bestaat al eeuwen en zal eeuwig blijven bestaan. In sommige gevallen de liefde ook. (Natjenka)

Muren slopen

In het vierde jaar bso wordt met de terreinen 'Waarvoor leef je?' en 'Hoe leef je met verschillen?' ingegaan op keuzes en verschillen tussen mensen, culturen en godsdiensten.

In de unit 'Spreekt elk hart niet dezelfde taal?' uit Link 4 ontdekken de leerlingen dat we evolueren naar een multiculturele en multireligieuze samenleving. Lieve Michels liet haar leerlingen aan den lijve ondervinden wat het betekent met een 'muur' geconfronteerd te worden. In een volgende stap werd er ingegaan op wat er gebeurt als iemand de muren durft af te breken en wat een verrijking dit voor het 'samen-leven' kan zijn.

Proefondervindelijk

De leerlingen mochten met piepschuim een muur bouwen in de klas. Die muur miste zijn effect niet! Als leerlingen je vragen: 'Mag die muur blijven staan?' weet je dat die werkvorm aanspreekt. Spoedig hadden leerlingen voorbeelden van muren gevonden (de schoolmuren, stadsmuren, gevangenis muren, de Berlijnse muur, de Chinese muur). Vreemd genoeg bracht geen enkele leerling het voorbeeld van een muur rond een huis aan. We maakten een inventaris op het bord en de conclusie was vlug gemaakt. Samenleven met mensen van wie je slechts de helft 'weet', 'ziet', 'hoort', omdat ze door muren van je gescheiden zijn, kan gewoonweg niet. De voorbeelden in het leerwerkboek Link 4 op pagina 36 en 37 zijn een dankbare aanvulling op wat de leerlingen zelf aanbrachten.

De Berlijnse muur wordt letterlijk omvergeduwd.

Auf die Dauer fällt die Mauer.

In filmtaal

Lesonderwerpen 2 en 3 ('Leven voor anderen' en 'Samenwonen! Samenleven?') van deze unit bevatten veel tekst. Zelfs verbaal sterkere richtingen verslikken zich vaak in die woordenlast. Daardoor gaat de inhoud aan de meeste leerlingen voorbij. Daarom maakte ik, geïnspireerd door het artikel 'Film in de godsdienstles' uit het vorige nummer van het interactief gebruikersblad, gebruik van de film 'La colline aux mille enfants'. Dat is een Franse film uit 1996 met Nederlandstalige ondertitels. J.L. Korenzi tekende voor de regie; het scenario werd toevertrouwd aan L. en B. Rubenstein.

The Peace Line in Belfast

Met kijkopdrachten

Aan de hand van diverse vragen en opdrachten kon het deeltje over de kerngedachten van de verschillende godsdiensten (leerwerkboek Link 4, pagina 39) verwerkt worden. Ook de zoekopdrachten bij de film zorgden ervoor dat de leerlingen minder de indruk hadden dat het hier om 'tekstjes lezen' ging. Hieronder vind je de gebruikte vragenlijst.

Vragenlijst bij 'La colline aux mille enfants'

- 1 Welk filmbeeld heeft jou het meest aangesproken of jou het diepst geraakt? Waarom?
- 2 Welk gevoel merk je bij de joodse kinderen als ze bij het station van het dorp aankomen?
- 3 Fontaine is de dominee van de protestantse gemeenschap. Hij bezielt zijn mensen. Tot welke concrete daden roept hij de gelovigen op in zijn preek?
- 4 Hoe merk je dat Darget geen onderscheid wil maken tussen joodse en protestante kinderen?
- 5 Geef twee voorbeelden van de manier waarop Darget de joodse kinderen helpt te ontsnappen aan de Duitse SS.
- 6 Het joodse meisje Myriam wil protestantse worden. Hoe reageert dominee Fontaine hierop?
- 7 De Duitsers trekken muren op tussen zichzelf, het arische ras en de joden. Toch zijn er heel wat inwoners van een Frans dorp in de landstreek Cévennes die zich van die 'muren' niets aantrekken. Kies één dorpeling uit de film van wie zijn of haar aanpak je diep geraakt heeft. Lees vervolgens de bronnen 8 tot en met 13 in het leerwerkboek Link 4 op pagina 39 en beantwoord onderstaande vragen.
 - Welke tekst past het best bij jouw favoriete dorpeling? Kopieer een zin die het best bij hem/haar past.
 - Leg kort uit hoe die houding richting geeft aan het leven van dat personage.
 - Uit welke godsdienstige stekking komt het geselecteerde tekstfragment?
- 8 Zoek een nieuwe titel voor de film en leg uit waarom je die titel kiest.

Een poort snijdt een straat in Belfast in tweeën. Aan de ene kant wonen katholieken, aan de andere kant protestanten.

Op zoek naar tweede taal

Het bronnenboek Respons 3 eindigt met de unit 'Symbolen en rituelen'. Onderstaande werkvorm toont aan dat een dergelijke lessenreeks ook perfect past bij het begin van een nieuw schooljaar. Zo'n intro zorgt meteen voor de nodige gespreksstof en de kennismaking verloopt erdoor veel diepgaander. Daarom is die opdracht ook werkzaam tijdens een kennismakingsronde naar aanleiding van 'Even voorstellen' in Respons•T 3. Leerplanmakers hebben de klemtoon gelegd op de actieve betrokkenheid van leerlingen bij de godsdienstles. Ook daar komt deze werkvorm aan tegemoet. Leerlingen worden namelijk uitgenodigd hun creativiteit de vrije loop te laten en zichzelf te symboliseren in klei.

Initiatie

Het is uiteraard belangrijk de leerlingen niet zomaar aan het werk te zetten. Een degelijke inleiding op deze werkvorm is zeker noodzakelijk als we willen vermijden dat de leerlingen daarin een leuk afkooksel van de les plastische opvoeding zien. De impulsen in het bronnenboek en de opdrachten in het werkschrift Respons 3 bieden daartoe heel wat mogelijkheden. Aan de hand van diverse werkvormen bij 'Verstild landschap', 'Japans landschapschilderij' en 'Dit is mijn logo' moeten de leerlingen zichzelf proberen te symboliseren. Daar kunnen de eerste aanzetten gegeven worden om hen straks een ontwerp te laten maken in een logboek, een (werk)schrift... Zo'n ontwerp is belangrijk opdat de leerlingen doordacht en weloverwogen met hun stuk klei aan de slag gaan. Bovendien kunnen ze op hun voorontwerp ook met kleuren werken. In het verlengde van het 'Japans landschapschilderij' kan zich hierover een boeiend gesprek ontwikkelen. Er bestaat uiteraard ook een gamma van filmmateriaal dat uitermate geschikt is om een dergelijk thema in te leiden of uit te diepen. Zo is de bekroonde prent van Michael Radford 'Il Postino' (1994) bijzonder dankbaar om het verschil tussen eerste en tweede taal uit te leggen. De film is gebaseerd op een verhaal van Antonio Skarmeta en vertelt het verhaal van een verliefde postbode die het dichteren wil leren en daarvoor de hulp

inroept van de Chileense Nobelprijswinnaar Pablo Neruda. Eenmaal de leerlingen duidelijk inzien dat ze iets moeten creëren in de tweede taal, kan het echte werk beginnen. Achteraf is het heel interessant de leerlingen een korte duiding te laten schrijven bij hun kleiwerkje. Waarom hebben ze zichzelf precies op die manier proberen te symboliseren?

Smaakmakers

Hieronder zijn enkele kleiwerkjes met de begeleidende tekst van de leerling in kwestie opgenomen.

Julie liet een vlinder nestelen in de takken van een boom met een vrolijk en een droevig gezicht:
'Voor de vlinder volwassen wordt, is hij een rups die veel voedsel of aandacht nodig heeft. Hij zit veilig verborgen in een cocon. Net zoals mijn boom lijk ik soms twee gezichten te hebben. Aan de kant van de vlinder is er het lachende vrolijke gezicht. Meestal ben ik dan ook vrolijk en optimistisch. Maar soms is er ook dat droevige en boze gezicht. Op zulke momenten voel ik mij heel ongelukkig.'

Inge maakte dit gesloten boek en schreef hierover het volgende:
'Ik ben als een gesloten boek, omdat ik altijd al een gesloten meisje ben

geweest en niet echt veel zeg in klas. Ik ben vaak verlegen en onzeker, maar op een fuif kan ik me wel eens uitleven. Dan ontsluit ik heel even het hangslot op mijn boek.'

Gudrun schreef over haar 'draakje' het volgende:
'Een draak zoals we die meestal uit verhalen kennen, is eigenlijk tegengesteld aan mijzelf. Zo'n draak is ruw, bitter en een eenzaat. Ik heb echt mensen nodig en hou van gezellige

warmte. Mijn draak is echter helemaal anders. Hij is klein, net als ik. Hij ziet er wat hulpeloos uit en zelf vind ik het ook belangrijk te weten dat je altijd op iemand kunt steunen. Ik heb hem ook vleugels gegeven, gewoon omdat het mij heel leuk lijkt om te kunnen vliegen, weg te zweven van deze wereld en alles eens te kunnen loslaten en te genieten van het moment.'

Dennis en Maxim maakten dit werkje dat uit twee helften bestaat. Ze schreven er afzonderlijk van elkaar het volgende over:

'Ik heb een lachend gezichtje gemaakt, omdat ik altijd vrolijk ben. Ik en Maxim hebben voor dit werkje samengewerkt. Onze figuren passen mooi in elkaar en we hebben er onze vriendschap willen mee uitdrukken.'

'Echte vriendschap is volgens mij een vertrouwenspersoon hebben tegen wie je alles kunt zeggen. Daarom maakte ik samen met Dennis twee gezichten die met elkaar verbonden zijn, zoals vriendschap eigenlijk zou moeten zijn.'

Geloven in vertrouwen

In Respons•T 3 komen de lesonderwerpen 'Dalmomenten, momenten van vertwijfeling', 'Groeien doorheen dalervaringen' en 'Jakobs dalmoment' aan bod. In een klas waren de gesprekken van de Ronduit de start van een boeiend leertraject. Uit het klassengesprek kwamen enkele vragen naar voren. Is vertrouwen hebben in zichzelf, in anderen of in God moeilijk of makkelijk? Kunnen zelfvertrouwen, vertrouwen in anderen en godsvertrouwen iemand helpen groeien? Kan godsvertrouwen een gelovige helpen? De moeite waard dus om mee aan de slag te gaan. Voor de leerkrachten die Link 3 gebruiken, kunnen de ideeën misschien aansluiten bij de vlucht 'Draagkracht X'. Wegens plaatsgebrek zijn niet alle werkdocumenten volledig in onderstaande tekst opgenomen. U kunt ze wel terugvinden op onze vaste webstek (<http://www.pelckmans.be/interactiefgebruikersblad>).

Leerlingen noteren hun bevindingen in een voetje.

- Wat kan bepalen dat ik iemand al dan niet vertrouw?
- Wat doet een kind van twee jaar ertoe overgaan van een hoogte van drie meter naar beneden te springen als zijn vader hem verzekert dat hij hem zal opvangen?

Inlevingsopdracht

De bedoeling van onderstaande inlevingsopdracht is de leerlingen laten aanvoelen dat 'vertrouwen hebben' niet makkelijk is. Voor wie er evenwel toe in staat is, kan een wereld opengaan. Hoewel deze opdracht vlug een halve les in beslag kan nemen, is het beslist geen tijdverspilling. De leerlingen worden verondersteld zich in bepaalde situaties in te leven en van daaruit te reageren. Antwoorden en reacties kunnen opgetekend worden in een afdruk van een voetje, dat op een A3-blad werd afgedrukt. Ook het logboek is natuurlijk een mogelijkheid. De 'voetstappen' kunnen achteraf in een klassenviering worden gebruikt.

- 1 Ik bevind me op de tweede verdieping. Mijn klasgenoten staan beneden met een groot zeil om me op te vangen. Durf ik door het raam naar beneden springen als
 - a ik 25 euro krijg?
 - b er een brand woedt?
- 2 Ik kan een moeilijke taak voor wiskunde niet oplossen. Hoe zal ik reageren?
 - a Ik weet dat ik het niet kan, dus begin ik er niet aan of schrijf ik het gewoon van iemand over.
 - b Ik heb vertrouwen in mezelf en begin aan mijn taak.
 - c Ik heb vertrouwen in mezelf, begin aan mijn taak, maar als het niet lukt, zoek ik hulp.
 - d Ik zet me in, maar heb leren aanvaard dat ik sommige zaken niet kan.
- 3 Kan ik begrijpen dat er gelovigen zijn die alles kunnen loslaten, op God vertrouwen en hun eigen weg gaan? Motiveer je antwoord.

Er volgt een klassengesprek. Volgende vragen en items kunnen hierbij onderwerp van gesprek vormen.

- Waarom is 'loslaten' binnen vertrouwen zo moeilijk?
- Ook het verhaal van de koorddanser (zie website) kan hier aan bod komen.
- Mensen die geloven, ervaren een gevoel van rust; ze kunnen 'loslaten'.

Vertrouwen in geloven

Sommige leerlingen begrijpen moeilijk dat iemand die zijn vertrouwen stelt in God, geluk kan ervaren. De volgende oefening kan misschien iets van de problematiek ophelderen.

Ervaringsoefening

De leerkracht laat drie leerlingen naar voren komen. Eén leerling wordt geblinddoekt, de twee overige leerlingen gaan voor en achter de geblinddoekte leerling staan. Als de leerkracht een teken geeft, laat de geblinddoekte leerling zich beurtelings vallen in de armen van de leerling voor en achter zich. Dit moet gebeuren zonder door de knieën te buigen. In een kort gesprek vraagt de leerkracht aan de geblinddoekte leerling hoe deze oefening aanvoelde. Is vertrouwen moeilijk of makkelijk? De hele klas doet nu in groepjes van drie dezelfde oefening. Het is daarbij interessant leerlingen te laten vertrouwen op iemand met wie ze minder goed overweg kunnen. Daarna gaat iedereen terug zitten. De leerkracht vraagt om even te reflecteren over de voorbije oefening. De leerlingen noteren hun bevindingen op het voetje of in hun logboek. Daarna vraagt de leerkracht hoe een mens die op God vertrouwt zich zou kunnen voelen?

Er worden opnieuw drie leerlingen naar voren geroepen. Een van hen wordt naar buiten gestuurd. Die leerling zal straks de rol van geblinddoekte voor zijn rekening moeten nemen. Ondertussen spreekt de leerkracht met de klas af dat de twee 'opvangers' tijdens het blinddoeken vervangen worden door twee andere klasgenoten. Als de geblinddoekte leerling binnenkomt, deelt de leerkracht hem mee dat de oefening een beetje anders zal verlopen en dat hij er moet op vertrouwen dat het goed afloopt. Na de oefening wordt de blinddoek losgeknoopt. Ook deze keer wordt er gepeild naar de bevindingen. Een greep uit de reacties:

Leerlingen vangen elkaar op.

Ik dacht dat Stijn mij zou opvangen, maar het was Kenney.

Had ik geweten dat Jeffrey achter mij stond, dan had ik me niet laten vallen. Toch heeft hij me opgevangen.

Een gelovige ervaart dat God hem opvangt, ook al kan hij God niet zien. Net zo heeft Jan mij opgevangen. Hij heeft mij immers ook opgevangen zonder dat ik kon zien dat hij er was.

Levensbeschouwelijke knooppunten

Bij onderstaande twee levensbeschouwelijke knooppunten kunnen de volgende bronnen bijdragen tot een verdere uitdieping van het onderwerp.

Kunnen doorzetting en zelfvertrouwen mensen vooruithelpen in het leven? Zo ja, op welke manier en is dat altijd van toepassing?

- Het lied 'The will to live' van Ben Harper. (Zie website.)
- Een tekst over Loedmilla Enqvist, het verhaal van een hordeloopster die kanker kreeg, maar bleef trainen en een medaille won op de Olympische Spelen. (Zie website.)

Kan het vertrouwen op God mensen vooruithelpen in het leven? Zo ja, op welke manier en is dat altijd van toepassing?

- Enkele fragmenten uit het artikel 'Jacky Lafon uit "Familie" bemint het leven', een tekst verschenen in Kerk en Leven op 12 november 2003. (Zie website.)
- Er kan nu ook een link gelegd worden met Abr[ah]am (Gn 12,1-9). We lezen het verhaal van een mens die door God wordt uitgekozen om op weg te gaan naar een nieuwe toekomst. Dit op-weg-gaan houdt zowel een roeping (gebeuren vanbuiten) als een antwoord (initiatief vanbinnen) in. Ook een gelovige van vandaag ervaart die twee bewegingen. Er kan nagedacht worden over wat het concreet betekent om – net zoals Abr[ah]am – in het leven enerzijds op weg te gaan en anderzijds zich te laten leiden.
- Het is ook mogelijk om bijvoorbeeld de evangelietekst over de storm op het meer binnen te brengen in de les (Mt 8,23-27). Hier kan aan de leerlingen gevraagd worden of zij mensen kennen die in hun leven door God gegrepen worden. Begrijpen zij waarom mensen in hun geloof een bron van leven vinden?
- Een andere mogelijkheid is daarop verder ingaan via de lesonderwerpen 12, 13 en 14: 'Levend water', 'Jezus, bron van levend water' en 'Levend water in de praktijk'.

Reacties en antwoorden op de vragen kunnen opnieuw op het A3-blad of in het logboek genoteerd worden.

Klassenviering

Op onze school staan wij erop om – naast de gebruikelijke bezinningsvieringen – één keer per schooljaar een klassenviering te houden. Die viering krijgt als titel: 'Op tocht naar de bron'. Veel elementen uit de bovenstaande les(senreeks) kunnen in de viering geïntegreerd worden. Een uitgewerkt model van een dergelijke viering kunt u terugvinden op de website.

De clusters van Diognetus, een spel of meer dan een spel?

De leerplanmakers breken een lans om leerlingen zelf levensbeschouwend aan het werk te zetten. Het eerste kerndoel van de derde graad beoogt in dat verband 'de eigen levensbeschouwelijke opties reflexief te plaatsen en te communiceren in de actuele context van pluraliteit'. Hoe zet je dit nu om in een didactisch proces? In Respons 6 ontwierpen we een levensbeschouwelijk 'spel'. De leerlingen buigen zich zelfstandig over een aantal levensbeschouwelijke vragen. Tegelijkertijd wordt het pad geëffend voor latere onderzoeksvelden en basisvragen. Bovendien is dit spel uitermate geschikt om de leerkracht een genuanceerde kijk te bieden op de beginsituatie van zijn of haar klassengroep. In onderstaande tekst vindt u een uitgebreide spelbeschrijving. Hier en daar is de tekst aangevuld met voorbeelden uit de praktijk. Het betreft hier een zesde aso, economie – moderne talen van 'De Bron' in Tielt.

- De leerlingen worden verdeeld in groepjes van vier tot zes leerlingen.
- Elk groepje krijgt zesendertig werkbladen, verdeeld over zes paden die telkens een ander thema belichten.

HET PAD VAN HET OOG
... over geluk

HET PAD VAN DE HAMER
... over arbeid

HET PAD VAN DE ZEE
... over toekomst, dood

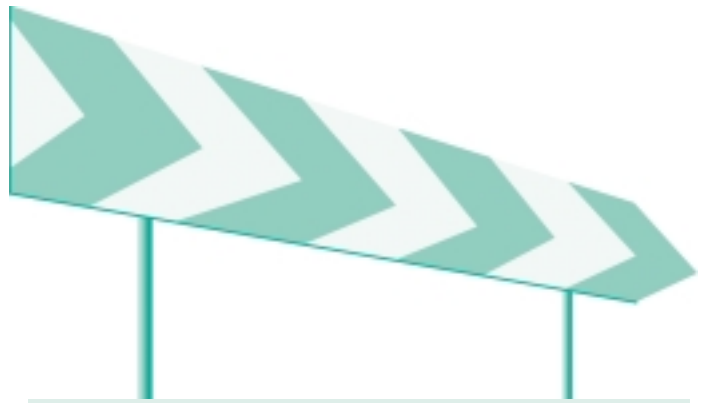
HET PAD VAN DE BRON
... over oorsprong

HET PAD VAN DE REGENBOOG
... over het overstijgende
Mysterie, God

HET PAD VAN DE WEEGSCHAAL
... over waarden

- Elk pad kent zes figuren. De groep begint telkens met **de starter**. Die starter lanceert een vraag of een impuls om het thema te openen. Bij elk specifiek pad is dat een aangepaste activiteit die de leerlingen doet communiceren op levensbeschouwelijk vlak.

EEN SCHRIJFGESPREK

Wat wil je later worden? Aan welk beroep denk je nu?

EEN UITWISSELING VAN PERSOONLIJKE ERVARINGEN

Wanneer heb jij je het laatst gelukkig gevoeld? Welke elementen zaten in die ervaringen?

EEN VERHAAL

Een tekst van Matthew Fox, een hedendaags processtheoloog.

EEN PERSOONLIJKE SCHRIJFOPDRACHT

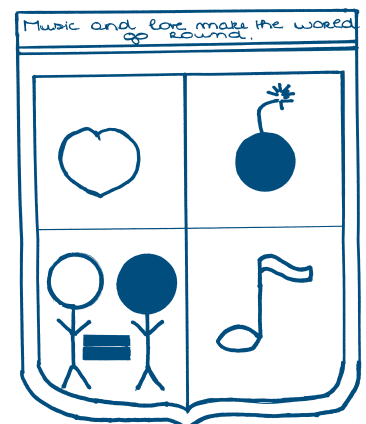
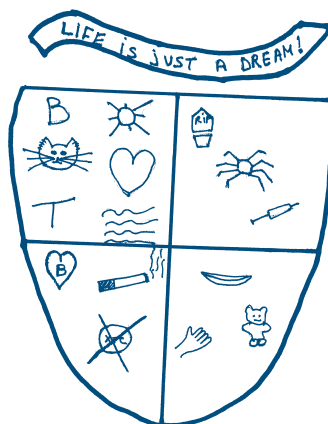
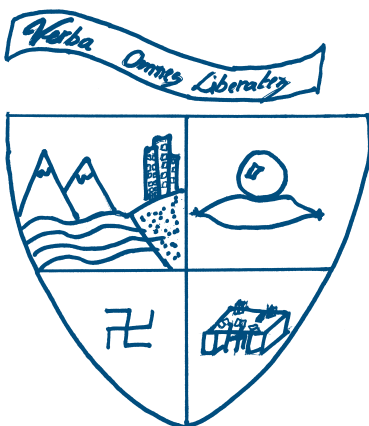
Soms ontwerpen mensen hun eigen graf-schrift. Welke tekst zou jij op je graf willen laten zetten?

EEN OPDRACHT OM EEN WAPENSCHILD TE ONTWERPEN

Zo'n wapenschild bestaat uit vier kwartieren en een leuze. Wat voer jij in het schild? Wat vind jij waardevol?

Opvallend in deze klas is de massale angst voor de dood (bij meer dan de helft expliciet getekend). Hieronder vindt u enkele voorbeelden van ontwerpen. In elk kwartier wordt een bepaald item gesymboliseerd: 'Wat ik graag zie om me heen' (linksboven), 'Mijn grootste angst of teleurstelling' (rechtsboven), 'Hierover zal mijn idee nooit veranderen' (linksonder) en 'Dit is mijn grootste kracht die ook anderen van nut kan zijn' (rechtsonder). Boven het wapenschild staat een persoonlijke wapenspreuk.

EEN UITWISSELING VAN PERSOONLIJKE VISIES

Verandert het al dan niet bestaan van God iets in jouw leven?

Zo schreven Tony, Stijn, Iric, Jacob, Sjoerd en Jonathan:

Tony: *Ik geloof niet echt in God, maar stel me wel vragen bij sommige dingen. Er is wel leven na de dood, denk ik.*

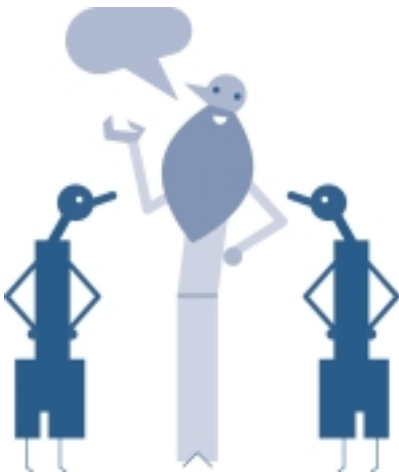
Stijn: *Het bestaan van God verandert niets in mijn leven. Ik geloof niet in God, maar sommige dingen zijn wel moeilijk verklaarbaar.*

Iric: *Ik geloof alleen in mijzelf en denk dat je je best moet doen om iets in je leven te bereiken en daarbij krijg je weinig hulp van God.*

Jacob: *Ik denk dat God een verzinseltje is van verschillende volkeren. Maar volgens mij is er wel een schepper, die alles gemaakt heeft. Sommige dingen zijn heel raar, maar of dat door God komt?*

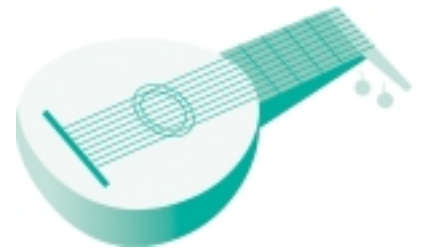
Sjoerd: *Ik geloof in iets. Sommige zaken kan ik moeilijk aanvaarden, maar er moet iets zijn. Iets moet mogelijk gemaakt hebben dat wij hier kunnen leven.*

Jonathan: *God is een uitgevonden fantasiebeeld door volkeren die ten einde raad waren, omdat ze sommige zaken en vragen niet konden verklaren of beantwoorden. God heeft totaal geen invloed op mijn leven.*

- Na de starter komen **de vier hoekmeesters**. Ook zij zijn telkens aangepast aan het specifieke pad en willen het desbetreffende thema verder uitdiepen.

- *De verteller* vertelt een verhaal rond dit thema.
- *De troubadour* laat een lied beluisteren.
- *De kunstenaar / fotograaf* toont een kunstwerk of foto.
- *De dichter* laat een gedicht over het thema lezen.

Deze impulsen komen telkens uit verschillende culturen, godsdiensten en historische periodes. Zo lees je er teksten uit de oosterse tradities, psalm 137 en psalm 8, een Babylonische scheppingsmythe, teksten van Sophocles, bisschop Augustinus, kardinaal John H. Newman, Bertold Brecht, Erich Freid en Luc Versteyleen. De liederen komen uit het betere repertoire van de afgelopen jaren.

- Daarna is **de vrager** aan de beurt. Via de vrager krijgen de groepjes een opdracht die ze moeten uitvoeren voor ze een ander pad mogen inslaan. Dit is drie keer een individuele opdracht. In de andere gevallen wordt gevraagd tot een gezamenlijke consensus binnen de groep te komen. Ook hier worden de leerlingen weer uitgenodigd te communiceren rond diverse levensbeschouwelijke thema's. De leerlingen maken telkens een

verslag van het probleem dat de vrager voorlegt. Bij het pad van de weegschaal en de regenboog doen ze dat overigens ook bij de starter. Ze bezorgen de verslagen aan de leerkracht die ze dan kan bundelen tot boekjes per klassengroep. Voorbeelden van dergelijke verslagen vindt u op onze website (<http://www.pelckmans.be/interactief-gebruikersblad>).

GROEPSOPDRACHT

Bespreek volgende stelling: *'Je leeft niet om te werken, je werkt om te leven.'*

De groep van Frederik, Stefanie, Bob, Ellen en Tamara schrijft in dat verband:

'Als je luxueus wilt leven, is het normaal dat je veel werkt. Je bepaalt zelf je leven. Van kindsbeen af leven we al met luxe. Dus later willen we dat ook. Als we later getrouwd zijn, dan moeten man én vrouw gaan werken. Maar als er kinderen komen, moet een van de twee thuisblijven om veel tijd aan de kinderen te spenderen. Op die manier moet er ook niet te veel opvang worden betaald. Als de kinderen wat ouder zijn, kunnen beide ouders dan weer hun job opnemen. Het leven is meer dan werken alleen. Soms moet je ook kunnen profiteren van het leven. Profiteren betekent een tijd van ontspanning, plezier en ontmoetingen. Maar om dat allemaal te kunnen verwezenlijken, is er natuurlijk geld nodig. Dan is werken noodzakelijk.'

GROEPSOPDRACHT

Bespreek volgende stelling: *'Wie altijd de wet volgt, is eigenlijk te bang om zelf na te denken. Hij laat anderen oordelen over wat mag en niet mag, wat goed en kwaad is.'*

Julie, Lize, Lobke, Lotje en Emma reageren als volgt:

'Ja, wie altijd de wet volgt, is te bang om te protesteren, maar toont zo ook dat hij respect heeft voor de mensen die hoger staan. De wetten zijn er ook om alles in goede banen te leiden. Wie altijd de wetten overtreedt, respecteert de waarden niet en zo heb je geen respect voor de medemens. Als je dan wel altijd de wet volgt, wil dat niet zeggen dat je te bang bent om te denken. Af en toe de wet verbreken (als het niet te vaak gebeurt) draagt bij tot een beetje zelfstandigheid en laat blijken waarmee je akkoord gaat en waarmee niet.'

INDIVIDUELE OPDRACHT

Stel je even voor dat je een jaar moet doorbrengen op een onbewoond tropisch eiland. Je mag vijf dingen meenemen. Wat neem je mee?

Vele groepjes kiezen voor communicatiemiddelen en raken er niet uit of je een vriend(in) ook als een 'ding' kunt beschouwen.

GROEPSOPDRACHT

Bespreek volgende stelling: *'De mens is een vergissing in de evolutie. Hij is het enige dier dat zichzelf en zijn soortgenoten met alle middelen om zeep helpt.'*

Jacob, Jonathan, Sjoerd, Stijn en Tom reageren op de volgende manier:

'Dit is een heel pessimistische kijk. Maar voor een stuk ook waar. We helpen onszelf om zeep, er zijn enkele evoluties die compleet verkeerd gebruikt worden. De mens vindt het blijkbaar nodig om de wereld te verwoesten en niet in vrede te leven. De maatschappij is om zeep en ze zal nooit meer veranderen: oorlogen, het gat in de ozonlaag, het verwoesten van wouden.'

INDIVIDUELE OPDRACHT

Stel je eens voor: je weet dat je nog één week te leven hebt. Wat zou je in die week doen?

Doorgaans vinden leerlingen dat een moeilijke vraag, waar ze niet zo graag over nadenken.

INDIVIDUELE OPDRACHT

Waar het op aankomt, zijn niet de antwoorden die we in het leven hebben meegereggen of zelf hebben bijeengeraapt, maar wel de eerlijkheid waarmee we proberen te zoeken.

- De groep beslist zelf met welk pad hij start en in welke volgorde de hoekmeesters behandeld zullen worden. Het is evenwel aangewezen bij elk nieuw pad een andere verslaggever binnen de groep aan te duiden.
- Een volledig spel beslaat vier tot vijf lestijden.

In de loop van de verdere lessen kan er nog regelmatig teruggegrepen worden naar het gemaakte verslag. Hiernaast vindt u een overzicht.

Onderzoeksveld 5, basisvraag 1:
‘In hoeverre staan wij met onze visie op arbeid grijpend of ontvangend in het leven?’
Die antwoorden kunnen ook een alternatief zijn voor impuls 12 (‘Jongeren aan het woord’).

Onderzoeksveld 1, basisvraag 1:
Als aanvulling bij impuls 1 (‘Getuigenis van Erika’) kan nagegaan worden wat de klassengroep echt belangrijk vindt in het leven.

Een startbasis bij Onderzoeksveld 5, basisvraag 1:
‘Wat verstaan christenen onder schepping en verlossing?’

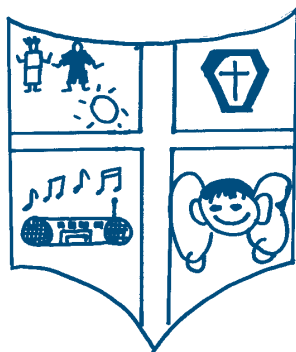

Onderzoeksveld 6, basisvraag 2:
‘Is de mens inderdaad een vergissing in de evolutie en wat doen wij om het lot van de wereld te veranderen?’

Onderzoeksveld 1, basisvraag 2:
Onder andere bij info 3 (‘Verschillende levensbeschouwingen’) en schema 5 (‘Antwoorden’).

Always look on the bright side of life!

De leerlingen vinden het werken met de clusters van Diognetus heel aangenaam en verrijkend. Op die manier horen ze ook eens wat anderen echt denken en leren ze hun klasgenoten beter kennen. Meteen worden ook de pijnpunten in een klas duidelijk. Zoals gezegd, krijgt de leerkracht met deze werkvorm een perfecte staalkaart van werkpunten en verwachtingen bij het begin van het nieuwe schooljaar.

De menselijke psychologie van een goddelijke boodschap

met dank aan Ferdinand Cuvelier

De redactie nam ten huize van Ferdinand Cuvelier een interview af van deze autoriteit inzake sociale vaardigheden. Wie een beetje begaan is met dat onderwerp, kent ongetwijfeld zijn relatiestudio waar trainingen plaatsvinden en zijn axenroos die zelfs in het buitenland geapprecieerd wordt als een degelijk instrument om menselijke verhoudingen in kaart te brengen. We vroegen hem onze leermiddelen even te toetsen aan zijn inzichten. Tijdens een geanimeerd gesprek viel ons op dat de opvattingen van Ferdinand Cuvelier over sociale vaardigheden nauw verbonden zijn met zijn godsdienstige levensvisie. Geen toeval dus dat het woord 'religie' vertaald kan worden als 'verbondenheid'. We laten graag Ferdinand Cuvelier zelf aan het woord.

Godsdienstonderricht en sociale vaardigheid

Gelovigen staan vaak wat huiverig ten overstaan van de psychologische benadering van hun geloof. Zij vrezen dat een goddelijke werkelijkheid herleid zou worden tot een puur menselijke projectie. De redacteuren van Link en Respons aarzelen niet om dit wantrouwen te overstijgen en rechtstreeks aan mij als psycholoog een evaluatie te vragen, wetende dat ik tijdens mijn theologische studies met deze ogenschijnlijke incompatibiliteit van twee geesteshoudingen geconfronteerd was.

Overigens kan een godsdienstonderricht niet voorbijgaan aan de sociale vaardigheden die in dezelfde school als eindtermen op stapel staan. Tussen beide domeinen zijn er vele raakpunten. Gevraagd om een inhoudelijke evaluatie van deze leerboeken in het licht van sociale psychologie, wil ik na een zorgvuldige analyse de volgende punten aanstippen.

De meeste in deze leerboeken besproken thema's lopen in hun aanpak parallel met wat binnen de vakoverschrijdende zorg voor een sociale en communicatieve houding van de leerlingen verwacht wordt. Wel heb ik enige reserve ten opzichte van de grote aandacht voor harmonische interacties, zoals het samenzijn, de klassengeest, de

Ferdinand Cuvelier in gesprek met Rudy Masschelein en Patrick Vanhaelemeesch

vriendschap, en de veel minder uitgewerkte conflictgedragingen, zoals kritiek, agressie, pesterij, zelfverdediging, rivaliteit. De hantering van conflict evenwel wordt heel accuraat beschreven, eerst op simpele wijze als aanzet in Respons•T 4 op p. 90 en uitvoeriger in Respons•T 6 op p. 139. Waarom wordt er relatief weinig ruimte gegeven aan moeilijkheden als daar zijn: onvermogen tot, gemis aan, teloorgaan van een liefdevolle verbondenheid?

Drie verschilpunten tussen christelijke en humane tradities

De relationele grammatica is dezelfde voor iedereen. Maar het pedagogisch project waarvoor gekozen wordt, zal een eigen keuze maken uit de facetten die meer of die minder aan het nagestreefde ideaal beantwoorden. Op drie punten verschillen de christelijke en de humane tradities van elkaar.

Vooreerst geeft het evangelische perspectief de voorrang aan verbintenissen die *blijvend* zijn en als lotsverbondenheid erop gericht zijn dat de zwakkere door de sterkere wordt bijgestaan. Het

is een verzekeringspolis voor diegene die door het levenslot benadeeld wordt. Zie de illustratie in Link 4 op p. 30. De lotsverbondenheid geldt voor het christelijk huwelijk. Zo ook luidt het verbond tussen God en mens, zowel het Oude als het Nieuwe Verbond. – *De vrijblijvende* verbintenis daarentegen pleit voor het behoud van de individuele vrijheid. De band duurt zolang het de sterkere goed uitkomt, waardoor de zwakkere zwakker wordt.

Ten tweede wordt het universeel gebruikte principe van *vergeldding* vervangen door het principe van *vergiffenis*. De slogan ‘oog om oog, tand om tand’ wordt opgeheven door een houding van mededogen. De ander zijn schuld vergeven, tenminste wanneer hij zijn schuld bekent en berouw betoont, voorkomt escalatie van geweld, zowel op tussenmenselijke als op internationale betrekkingen. Jezus’ gebed tot God bekent eigen schuld en vergeeft die van de anderen: ‘Vergeef ons onze schulden. Wij vergeven ook onze schuldenaren.’

Ten derde is er de *verheugende boodschap* dat uiteindelijk het goede het zal halen van het kwade. ‘Verlos ons van het kwade’ gaat samen met het appèl ‘Zoek in elke mens het goede’. De geroemde naastenliefde omvat lotsverbondenheid met zwakkeren, vergevensgezindheid en aandacht voor het goede in elke mens.

Over God en tot God spreken

Wat de mens kan weten of waaromtrent hij weet het niet te weten, komt slechts zijdelings ter sprake. Over God wordt gesproken in Respons 6 op p. 33 en in Respons•T 6 op p. 60. Vanuit psychologisch oogpunt verwijst het woord God, of Jahweh, of Allah naar het Ongekende waaraan al wat bestaat zijn bestaan te danken heeft. De Griekse taal en dito mensbeelden die aan de westerse cultuur haar wetenschappelijk karakter gaven, houden van vastigheid, duurzaamheid en onveranderlijkheid. De werkelijkheid is datgene waarvan het bestaan vastgesteld en gedefinieerd kan worden. Een godsdienstigheid heeft in deze visie zekerheid nodig, dogma’s,

van hogerhand vastgelegde overleveringen. Vermits het bestaan van wat ongekend is niet als onomstootbare waarheid vastgesteld kan worden, ligt in onze westerse beschaving een geloofs-crisis voor de hand.

Daartegenover staan de Semitische en Hebreeuwse taal en dito mensbeelden. Daar gaat het om de waarachtigheid van de beleving. Er wordt nooit de vraag gesteld of er een Jahweh ‘bestaat’. Men steunt op de getuigenis van hen die de sprong in het Ongekende waagden en er stralend van terugkwamen, zoals Mozes, Jezus, Mohammed en tal van profeten en religieus bezielde. De visionaire ervaringen zijn wel beschreven, onder andere in Respons•T 6 op p. 112. Zij zijn in feite niet belangrijker dan het gebed van een vrome mens. Deze visie is de oorspronkelijke visie van het christendom. Wil een godsdienstonderricht een waarachtige en verheugende bron van leven brengen, dan moet men beginnen met psychologische belevingen van ‘geest’, ‘deugd’, ‘deemoed’, ‘verwondering’ enzovoort. Deze vormen de toegangsweg naar de Semitische godservaring. En dan is bidden de kern van godsdienst.

De samenstellers van de bestudeerde reeksen godsdienstleerboeken hebben dit thema over bidden wel uitgewerkt in Respons 2, maar beperkten zich op het niveau van de tweede en derde graad tot enkele getuigenissen waarbij gebed werd aangehaald. Dit slechts zijdelings bespreken lijkt me een serieus manco. Ongeacht de levensbeschouwelijke oriëntatie van de jongeren is een contemplatieve verwondering over natuur en menselijkheid een van de rijkste perspectieven die men hun kan aanreiken. Men zal deze verhouding ‘over’ hetgeen buiten ons ligt, beschrijven in de derde persoon enkelvoud (westers) en dit is geen eigenlijk bidden, wel een weg ernaartoe. Een stap verder ligt het zich toewenden, in de tweede persoon enkelvoud, tot datgene waardoor men zich aangesproken voelt (Semitisch). Ik geloof dat jongeren daar wél een boodschap aan hebben. Het bidden is daarboven iets wat de drie openbaringsgodsdiensten – jodendom, christendom en islam – gemeenschappelijk huldigen.

En wat dichters, kunstenaars en vrome mensen spontaan in zich voelen opkomen.

Hoewel we de bezorgdheid van Ferdinand Cuvelier in verband met gebedsopvoeding delen, gebieden de realiteit van de plurale samenstelling van de schoolbevolking en het respect voor andere levensbeschouwingen ons schroomvol met die materie om te gaan. In de geest van het leerplan hebben we daarom geopteerd voor getuigenissen over meditatie en gebed uit verschillende levensbeschouwingen en godsdiensten (uiteraard met een voorkeursoptie voor de schat van onze eigen traditie) als een aanbod voor levensbeschouwelijke communicatie en groei. Het lijkt ons echter niet aangewezen leerlingen via dwingende werkvormen over het tuig te willen halen.

Bibliografie

Hieronder volgt een lijst van de publicaties van Ferdinand Cuvelier die we heel graag aanbevelen.

- *Tussen atheïst en gelovige. Religieuze typologie van een stedelijke arbeidersgroep*, Lannoo, Tielt, 1965.
- *De stad van axen. Gids bij menselijke relaties*, DNB / Pelckmans, Kapellen, 1976, 2003 (dertiede druk).
- *Tussen jou en mij. Grondslagen van het omgaan met elkaar*, DNB / Pelckmans, Kapellen, 1983.
- *Jezus Mysticus. Naar het herontdekte Tomas-evangelie. Vertaling en commentaar*, DNB / Pelckmans / Gottmer, Kapellen / Haarlem, 1998.
- (Met andere auteurs) *Sociaal vaardig? Lieve deugd. Gids voor de basisschool*, Die Keure, Brugge, 1996.
- *Omgaan met zichzelf en met elkaar*, Garant, Leuven, 1998.
- *Verbondenheid. Het ontstaan van menselijke relaties*, Pelckmans, Kapellen, 1998.
- *De bejegening tussen jou en mij* (herwerkte uitgave van ‘Tussen jou en mij’), Pelckmans, Kapellen, 2001.

Ik spreek het liefst in beelden

met dank aan Johnny Mechelmans en Koen Lemmens

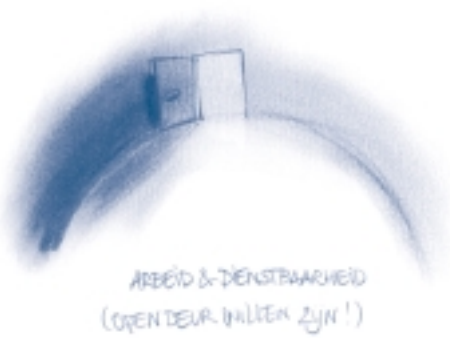
Schilders en tekenaars spreken het liefst in beelden. Dit geldt zeker voor de Limburgse religieuze kunstenaar Koen Lemmens. 'Kunst moet beroeren, losmaken en in beweging brengen', zegt hij. Koen Lemmens is ervan overtuigd dat via de weg van de schoonheid jongeren kunnen openbloeien voor het onzichtbare, het mysterie van het leven. We vroegen deze kunstenaar om enkele specifieke kernwoorden uit enkele terreinen van het leerplan in beelden naar zijn leven toe te vertalen. Meteen is een interessante werkvorm geïntroduceerd.

Koen Lemmens is net veertig geworden en woont als conciërge op het domein van het vakantiehuis voor kansarme kinderen, Akindo, in Lommel. Tijdens de schoolvakanties organiseert hij er met de hulp van een groep monitoren talrijke vakantiecampen. Daarnaast is hij ook nog deeltijds werkzaam in de stedelijke bibliotheek van Lommel. Op vijftigjarige leeftijd studeerde Koen af als meester in de monumentale kunsten aan het Hoger Provinciaal Instituut, Departement Beeldende Kunsten, in Hasselt. In de loop der jaren realiseerde hij vele tentoonstellingen en projecten voor het bisdom Hasselt, voor congregaties en scholen binnen en buiten dat bisdom. Elke maand verzorgt hij ook de voorpagina voor het tijdschrift 'Leeftocht' van het VSKO. Sinds enkele jaren werkt Koen als freelance tekenaar en schilder voor de uitgeverij Pelckmans. Zo stond hij in voor heel wat illustraties in de uitgaven van Link 3, 4 en 6. In Respons•T 6 lees je in een kort interview hoe hij aankijkt tegen kunst in het algemeen en religieuze kunst in het bijzonder.

Hiernaast en op de volgende bladzijde staan enkele uitgebeelde kernwoorden uit de leerplanterreinen. De kunstenaar vertaalde ze naar zijn leven toe.

Koen Lemmens

Arbeid en dienstbaarheid

Voor mij is dit terug te brengen tot 'open deur' zijn. Elkeen is altijd welkom, maar ook vrij om te gaan. Er is gelegenheid tot dialoog, maar ook tot stilte. 'Open deur' zijn is je kwetsbaar opstellen. 'Open deur' zijn is ook erg verrijkend: je kunt mensen leren kennen en ontmoeten. 'Open deur' zijn is niet altijd even gemakkelijk, maar wel de moeite waard!

Ontmoeten

Twee aan twee de weg gaan, gedreven door de Geest van de liefde en vriendschap.

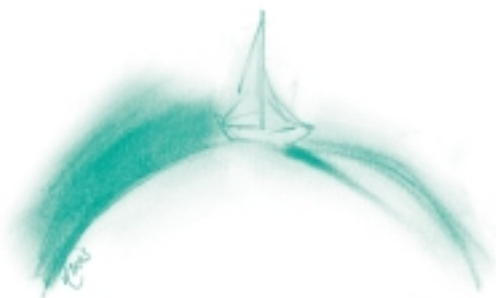

Bronnen van leven

Mijn levensbron is de weg van Jezus gaan op de wijze van de Emmaüsgangers. Een weg van zoeken en vinden. Aan tafel elkaar in vriendschap herkennen bij het breken van het brood. Het samen breken en delen is voor mij het diepste gebaar van Gods liefde voor de mens.

Kiezen

Een schip zet koers naar de volle zee. Zo wil ik koers zetten naar de diepte van het leven. De wereld rondom mij kan mij dwingen (zoals bij een zeestorm) om van koers te veranderen. Toch wil ik zelf het roer in handen houden. Je blijft immers altijd je eigen stuurman.

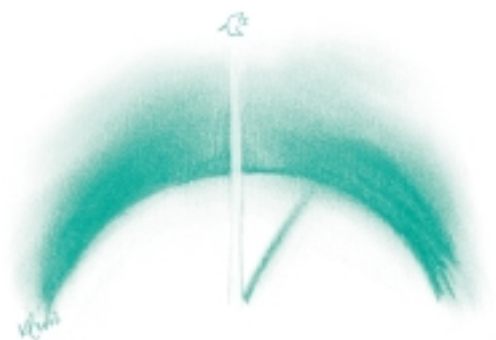

Waarden

De laatste drie jaar leef ik heel sterk voor 'Akindo'. Akindo is een vakantiehuis voor kansarme kinderen. De waarden waarvoor ik leef, hebben een 'aangezicht' gekregen en zijn 'in dialoog getreden' met de jonge mensen rondom mij. Ik heb 'anders' en 'dieper' leren leven.

Grens en eindigheid

Leven is voor mij wandelen op en in deze wereld (halve bol op de tekening). Er zijn echter grenzen en er is eindigheid. Er is grijsheid, er is duisternis. Als christen word ik gedreven door Gods Geest (duif en lichtbaan naar onder toe). In dit licht wil ik verder op weg gaan, de weg ten einde toe.

Werkvorm

Leerlingen drukken zich vaak liever uit in beelden dan met woorden. Als terreinverkenning bij het begin van het schooljaar kan u hen de opdracht geven om kernwoorden en kernvragen uit de terreinen van dat jaar visueel vorm te geven. Na een korte tentoonstelling waarin klasgenoten verwoordden wat zij in de tekeningen, schilderijen of collages van hun medeleerlingen zien, kunnen levensbeschouwelijke vragen opduiken waarop vervolgens naar mogelijke antwoorden gezocht kan worden via een communicatief didactisch proces.

Koen Lemmens bracht ook het salesiaanse opvoedingsproject 'In dialoog met Don Bosco' in beeld. Hiervoor ontwierp Koen een soort 'meditatiedoek'. U kan zijn kunstwerk grondig bekijken op de website van het Don Boscovormingscentrum: www.donboscovormingscentrum.be.

U vindt er eveneens een hele reeks werkvormen om met die doek of met andere kunstwerken in de klas een leerproces op te zetten.

Het laatste woord

U hebt een vraag of een opmerking over een van de methodes? U wilt extra achtergrondinformatie bij een bepaald onderwerp? U bent opgetogen over een bepaald leerstofonderdeel en wil dat meedelen aan de collega's? Mail, fax of schrijf naar het contactadres dat u vindt op de eerste pagina van dit nummer.

Het laatste woord is aan u.

🗨 Ik maak van de gelegenheid gebruik om de uitgeverij Pelckmans te feliciteren voor hun inspanningen om bijzonder leerrijke, boeiende leerboeken godsdienst uit te geven. De aanpak is totaal verschillend (uiteraard geënt op de nieuwe leerplannen), maar het lijkt een boeiende uitdaging om met deze boeken aan de slag te gaan. (...) Een pluim voor het ongelooflijke werk van auteurs en medewerkers die zich voor deze boeken engageerden.

(Dominiek Segaert)

🗨 Pater René Obbels (pater van de Heilige Harten) dankte via de telefoon voor de aandacht die in onze leermiddelen besteed werd aan de figuur van pater Damiaan.

🗨 Ondanks de vakantie nam ik toch eventjes vlug de handleiding door van Respons 2. Toevallig viel mijn blik op blz. 259 met de achtergrondinformatie over de benedictijnen. Tot mijn grote verbazing vond ik er verschillende fouten. (...) Ik vind het jammer, vooral omdat ik ervan overtuigd ben dat jullie uitgave de beste is van de verschenen leerboeken r.-k. godsdienst. Vanaf dit schooljaar start ik trouwens met jullie leerboeken. Vriendelijke groeten

(Frank Teirlinck)

Hier volgt de correctie.

De abdijen van Egmond, Oosterhout en Doetinchem vormen sinds 1969 de Nederlandse Congregatie. Alleen Mamelis behoort tot de congregatie van Solesmes. De abdij Keizersberg in Leuven behoort sinds 1968 tot de congregatie van Subiaco. Het klooster

Gelrode werd begin de jaren zeventig opgeheven...

Graag bevelen we ook volgend boek aan over Benedictus:

GRÜN, A., *Benedictus*, Averbode, 2002.

Daarin wordt het leven van Benedictus, zijn werk, zijn boodschap en de betekenis van Benedictus voor de huidige tijd heel helder en onderhoudend belicht.

🗨 Wim van Meijl vroeg zich af hoe de leerlingen de juiste cijfers konden berekenen op basis van de champagneglasgrafiek in het bronnenboek Respons 5 op pagina 80.

Het is inderdaad onmogelijk om uit de champagneglasgrafiek precieze cijfers af te leiden. De grafiek geeft wel een aanduiding. De leerkracht kan de exacte cijfers vinden op bladzijde 152 in de handleiding.

🗨 De reeksleiding van Respons en Respons•T mocht volgende felicitaties van kunstenaars ontvangen:

- Hartelijk dank voor het toesturen van de twee prachtige boeken Respons 4 en Respons•T 6. Het heeft me bijzonder verblijd dat je er werk van mij en van mijn vader in opgenomen hebt. Deze pedagogisch heel verzorgde boeken zijn een zegen voor het onderwijs en ook voor de kunst en de kunstenaar. Hartelijke groetjes

(Rik Vermeersch)

VERMEERSCH, J., *Het gesprek*, in Respons•T 6.

LIEFTING, W., in Respons 4.

- Aangenaam verrast door het prachtige (leer)boek dat ik vandaag in de bus kreeg. Waarvoor dank. Wou dat ik in mijn middelbare schooltijd op zo'n manier godsdienstonderrwijs genoten had. Tijden zijn, godzijdank, wel veranderd. Prettig idee dat mijn kunst er een steentje toe bijgedragen heeft.

Groeten

(Wim Liefting)

Uitgavenoverzicht

	ASO	TSO	BSO
1ste GRAAD	RESPONS 1		LINK 1
	RESPONS 2	RESPONS•T 2	LINK 2 video september 2004
2de GRAAD	RESPONS 3	RESPONS•T 3	LINK 3
	RESPONS 4	RESPONS•T 4	LINK 4 video september 2004
3de GRAAD	RESPONS 5 cd-rom september 2004	RESPONS•T 5 cd-rom september 2004	LINK 5 cd-rom september 2004
	RESPONS 6	RESPONS•T 6	LINK 6
RESPONS•T 7 & LINK 7 leerwerkboek, handleiding incl. video			lente 2005

De reeksen Respons, Respons•T en Link zijn compleet van 1 tot en met 6!

Als u dit gratis tijdschrift wil ontvangen, moet u eenmaal uw naam en adres opgeven aan de redactie.

In dit informatieblad kunt u terecht met uw vragen en opmerkingen. U vindt er bovendien elke keer suggesties voor het optimaal gebruik van onze godsdienstmethodes en een degelijke focus op tal van levensbeschouwelijke thema's.

Werken mee aan dit nummer:

- Ferdinand Cuvelier
- Petra Deblaere
- Johan Knockaert
- Koen Lemmens
- Jan Lerouge
- Renaat Lowagie
- Rudy Masschelein
- Johnny Mechelmans
- Lieve Michels
- Norbert Nolf
- Ingrid Ramaekers
- Patrick Vanhaelemeesch

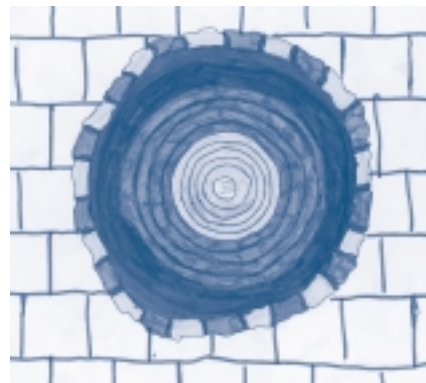
Redactie:

- Rudy Masschelein
- Patrick Vanhaelemeesch

v.u.: Thom Pelckmans
Kapelsestraat 222, 2950 Kapellen

Inhoud

Echo's uit het veld	2
• RESPONS 1, RESPONS 5, RESPONS•T 5 & LINK 5 Eeuwigheid	2

• LINK 4 Muren slopen	4
• RESPONS 3 & RESPONS•T 3 Op zoek naar tweede taal	6

• RESPONS•T 3 & LINK 3 Geloven in vertrouwen, vertrouwen in geloven	7
• RESPONS 6 De clusters van Diognetus, een spel of meer dan een spel?	10

Ondertussen	15
<i>Een bijdrage van Ferdinand Cuvelier over o.a. sociale vaardigheden binnen Respons, Respons•T en Link</i>	

Affiche	17
• Ik spreek het liefst in beelden	

Het laatste woord	19
-------------------	----